

Frank Vandendries

Radiostilte... de suïcide van een politieman

Een boekbespreking

Op vrijdag 16 oktober 2009 legt politieagent Ron Spijkerman zijn hoofd op de spoorrails en beëindigt zijn leven – suïcide. Nu ik deze zin zo opschrijf, bedenk ik me dat dat niet klopt: iemand kiest voor eigen levensbeëindiging maar laat een ander er (ongewild) voor opdraaien: de treinmachinist. Spijkerman kiest er feitelijk voor door een andere gedood te worden... Hulp bij zelfdoding? Is het dan nog wel suïcide en niet eerder uitgelokte moord? Volgens de definitie van de Wereldgezondheids-organisatie WHO is er wel sprake van suïcide: “Handeling met dodelijke afloop, door de overledene geïnitieerd, in de verwachting van een dodelijke of potentieel dodelijke afloop, met de bedoeling gewenste veranderingen aan te brengen.” Nu zal Spijkerman niet de intentie hebben gehad een ander op te laten draaien voor zijn dood, maar zijn keuze verschilt van die waar geen actieve betrokkenheid van anderen voor nodig is: verhangen, of de inname van een overdosis pillen. Dat laatste had hij overigens al eens gedaan, maar toen belde hij om hulp. Vandaar waarschijnlijk de tweede poging wat zwaarder aangezet.

Ik had de bespreking van *Radiostilte... de suïcide van een politieman* eigenlijk willen beginnen met het uitspreken van respect voor Geertje Spijkerman en de kinderen die verslag doen, uit het hart, over de impact van de stap van man en vader. Dat respect blijft overeind: niet alleen wil Geertje, met co-auteur Roely Boer, de suïcide van haar man bespreken vanuit persoonlijke ervaringen, maar zij doet dat tevens vanuit haar eigen ervaring met de arbeids- en organisatiecultuur waarin ook haar man zijn politiewerk deed. En dan heeft zij ook nog een veel bredere intentie, namelijk het beslechten van een maatschappelijk taboe. Dat het onaangekondigde levenseinde van partner en vader er inhakt, mag voor zich spreken. Er wordt open over gesproken, de pijn wordt helder verwoord en het lukt Geertje goed om realistisch te blijven: de dood was geen volslagen verrassing gezien de kwetsbaarheid van haar man en de depressies waar hij bij tijden onder leed. “Bij Ron zat het niet goed. Medicijnen hielpen niet, een gelukkig gezin niet, werk niet, leuke collega’s niet, niks hielp om geluk te voelen, langdurig geluk. Daarom wilde hij rust in zijn hoofd.” (p.72) Geertje raakt, als vertrouwenspersoon bij de politie én door het verlies van haar man, betrokken bij voorlichting over zelfdoding. “Ik kan zoiets best organiseren, erover praten, verhalen aanhoren hoe suïcide werkt. Sterker ik wil het juist graag. Mijn missie is aandacht voor suïcide, suïcide uit de taboesfeer halen. Begrip kweken. Ik doe het voor al die mensen die worstelen met zichzelf en kiezen voor zo’n eenzame dood, maar ik doe het vooral voor Ron.” (p.78)

Tweederde deel van het boek bestaat uit persoonlijke verhalen, van gezinsleden (eerste deel) en van betrokken politiecollega’s en leidinggevenden (tweede deel). Laatstgenoemden staan onder meer stil bij hun perceptie van Ron Spijkerman, bij het interpreteren van signalen die hij al dan niet afgaf, bij de bevreemdende, knullige wijze waarop de echtgenote geïnformeerd werd over het overlijden. Voormalig korpschef Magda Berndsen wil als huidig Kamerlid voor D66 een speerpunt maken van het onderwerp: “Hulpverleners worden vrijwel dagelijks geconfronteerd met geweld. Die confrontatie kan verstrekkende gevolgen hebben, zelfs aanleiding zijn tot PTSS en suïcide. Weerbaarheid is daarom evident voor een politieman of politievrouw. Die erkenning is er inmiddels ook vanuit de politiek.” (p.152)

In het derde deel van het boek komen externe deskundigen aan het woord. Psycholoog Jos de Keijser en psychiater/psychotherapeut Miguel Santana geven een algemeen verhaal over zelfdoding, tunnelvisie, impulsiviteit, depressie en preventie. De Keijser: “Depressie is een ziekte en deze ziekte is de belangrijkste oorzaak van suïcide. Naar de mening van de beroepsgroep van psychologen is 95 procent van de suïcidanten ziek.” (p.168) Santana: “Het kan ook zijn dat iemand in een situatie terecht komt waarin zelfdoding een logische ontsnapping is. Bijvoorbeeld een financieel debacle, een opeenstapeling van narigheden, de dood van een dierbare, verlies van baan en inkomen, faillissement of het ruimen van een veestapel. Dan spreken we van impulsieve suïcide.” (p.181) Zowel ‘ziek’ als ‘impulsief’ (zonder ‘ware’ keuze) zijn geen eenduidige begrippen. ‘Ziek’ is sterk normatief (moreel) geladen (net als ‘gezond’) en de term ‘impulsief’ – wat vaak geuit wordt bij een zelfdoding die in isolement plaatsvindt – hoeft de werkelijke lading niet te dekken: er is immers geen kennis van mogelijke weloverwogenheid voorafgaande aan de stap – tenzij een poging mislukt en ernaar gevraagd kan worden. Zo duidt ‘impulsief’ wellicht eerder op onwetendheid van en onmacht bij de nabestaanden. Ook de volgende opmerking van Santana roept een vraag op: “Veel mensen zijn het wel eens met de stelling dat iemand het recht heeft om een einde aan zijn leven te maken. Maar wanneer heb je dat recht?” (p.189) Alsof het *vermogen* je leven te beëindigen een recht is dat door anderen wordt toegekend en/of goedgekeurd?

Socioloog en hoofddocent Politiestudies, VU Amsterdam, Jaap Timmer vertelt: “Uit een scan van vooral buitenlandse literatuur blijkt dat de belangrijkste stress voor politiemensen, eventueel met schadelijke gevolgen, niet zit in de operatie maar in de organisatie.” (p.176) De gesloten (machoc)cultuur van de politie moet meer opengebroken worden om inzicht te krijgen in de wijze waarop de organisatie van invloed is op het welbevinden van de medewerkers. Wat bleek uit onderzoek van Timmer: “De algemene tendens was eigenlijk vanaf het begin dat [suïcide] in vrijwel alle gevallen niet te maken had met de dienst, maar met privéproblemen.” (p.175) Docent Verlieskunde Marieke de Bruijn legt een accent op autonomie: “De ander blijft altijd verantwoordelijk voor zijn eigen beslissingen en zijn eigen daden. Zodra je je schuldig gaat voelen om wat de ander doet, ontnem je degene zijn verantwoordelijkheid én het respect dat hij verdient voor zijn keuze. In het schuldgevoel schuilt ook een vorm van arrogantie. Eigenlijk stel je jezelf boven de ander. Want als JIJ het anders had gedaan, dan had hij een andere keuze gemaakt.” (p.201)

Voor alles maakt dit boek duidelijk hoe belangrijk het is om in gesprek te gaan, om niet te vluchten, om je niet te verbergen – dat betekent dat heel wat muren om moeten. Ook van belang is het om oog te blijven houden voor de details die samenhangen met verlies en afscheid, en aan de woorden die daarbij gebruikt worden: tact. Is mijn aanvang van de boekbespreking bijvoorbeeld wel tactvol? Spreken over moord en niet over zelfdoding/suïcide? Kwets ik daar niet onnodig de nabestaanden mee? Mogelijk, kan ik niet inschatten. Echter, indien het gaat om het doorbreken van een taboe, en daar is *Radiostilte*... toch allereerst voor bedoeld, dan mag er ook meer aandacht gevraagd worden voor degene die de prijs betaald, of wordt geacht te betalen, voor het levenseinde van een ander.

Boer, Roely & Spijkerman, Geertje, *Radiostilte. ... de suïcide van een politiemans*, MaWiMa Uitgeverij, Dokkum 2012, ISBN 978-90-9027104-0, € 19,95 (205 pagina's)

—

Gepubliceerd in: Het Besluit 76 (periodiek Stichting de Einder)

© Frank Vandendries, december 2012